

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Η μετάφραση στα ελληνικά του βιβλίου μου για την αρχαιολογική θεωρία συνιστά για μένα μια πολύ μεγάλη χαρά και τιμή. Ιδιαίτερη είναι η χαρά μου και για τη δυνατότητα να συγγράψω έναν σύντομο Πρόλογο για την έκδοση αυτή.

Η παρούσα μετάφραση αφορά τη δεύτερη έκδοση της *Αρχαιολογικής Θεωρίας* που δημοσιεύτηκε το 2010 και η οποία είναι εκτενώς αναθεωρημένη σε σχέση με την πρώτη έκδοση του 1999. Η επιτυχία της πρώτης έκδοσης υπήρξε για μένα μια τεράστια και πολύ ευχάριστη έκπληξη. Από την στιγμή της δημοσίευσής της, άρχισα να λαμβάνω ηλεκτρονικά μηνύματα και γράμματα από ολόκληρο τον κόσμο, ιδίως από φοιτητές και άλλους νέους επιστήμονες που βρίσκονταν στην αρχή της καριέρας τους, οι οποίοι μου εξέφραζαν την εκτίμησή τους και μου έθεταν διάφορα ερωτήματα σχετικά με τη θεωρία. Η επικοινωνία αυτή είναι πολύ σημαντική για εμένα. Το βιβλίο μου έχει σκοπό να αποτελέσει μια Εισαγωγή και όχι μια εις βάθος ανάλυση, καθώς υπάρχουν άλλα, πιο βαρυσήμαντα έργα που υπεισέρχονται βαθύτερα σε συγκεκριμένα θεωρητικά ζητήματα. Εντούτοις, μου αρέσει να σκέφτομαι ότι το βιβλίο μου άσκησε επίδραση υπό μια ευρύτερη έννοια: πείθοντας τους ανθρώπους για τη σημασία που έχει η θεωρία και η ενασχόληση ενός μεγάλου αριθμού αρχαιολόγων με εννοιολογικά και ερμηνευτικά ζητήματα.

Αναπόφευκτα, η *Αρχαιολογική Θεωρία* αντανακλά τις δικές μου προδιαθέσεις και προκαταλήψεις, ως ενός ακαδημαϊκού που έχει περάσει το μεγαλύτερο μέρος της καριέρας του στο Ηνωμένο Βασίλειο και τώρα ζει και εργάζεται στις Ηνωμένες Πολιτείες. Όπως αναφέρω και στο κείμενο, η οργάνωση και το περιεχόμενο του βιβλίου αντανακλούν την ιδιαίτερη

μορφή της θεωρίας στον αγγλο-σαξονικό κόσμο. Στη δεύτερη έκδοση έκανα ορισμένες αλλαγές για να αμβλύνω αυτή την επικέντρωση στον αγγλόφωνο χώρο, η γενικότερη δομή όμως παραμένει η ίδια. Αν έγγραφα πρωτίστως για ένα ελληνικό κοινό, το βιβλίο θα είχε μάλλον διαφορετική δομή και διαφορετικό περιεχόμενο. Θα υπογράμμιζα δύο συγκεκριμένα κεντρικά ζητήματα.

Πρώτον, με δεδομένη την ιστορία της αρχαιολογίας στην Ελλάδα, θα αφιέρωνα περισσότερη προσοχή στην παρουσία και φύση της θεωρίας στην κλασική αρχαιολογία. Η κλασική αρχαιολογία έχει συχνά παρουσιαστεί ως ένας κλάδος που διακρίνεται από θεωρητικό έλλειμμα· η αντίληψη αυτή μπορεί να υποστηριχθεί ότι συνιστούσε πάντα ένα παραπλανητικό στερεότυπο. Εδώ και λίγες δεκαετίες η σημασία της θεωρίας έχει αυξηθεί και η τάση αυτή πιστεύω ότι θα συνεχιστεί. Γενικότερα, θα επεξέτεινα και θα εμβάθυνα την πολύ σύντομη πραγμάτευση του πλαισίου, της ιστορίας και του υποβάθρου των κλασικών σπουδών, του μεταβαλλόμενου ρόλου τους σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία και της σύνθεσης μεταξύ κλασικής και ανθρωπολογικής αρχαιολογίας.

Το δεύτερο θέμα, στο οποίο θα στεκόμουν περισσότερο, είναι η σχέση μεταξύ κρατικών και εθνικών ταυτοτήτων και αρχαιολογικής ερμηνείας. Η διαμόρφωση «εθνικών» και πανευρωπαϊκών αφηγημάτων και εκδοχών του παρελθόντος υπήρξε πάντοτε στενά συνδεδεμένη με τη χρήση και κατάχρηση της αρχαιολογικής μαρτυρίας. Η σχέση αυτή είναι στενή στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, και η Ελλάδα αντιπροσωπεύει ένα ιδιαίτερα σύνθετο παράδειγμα μιας τέτοιας κατάστασης.

Το ζήτημα της πολιτισμικής και εθνικής ταυτότητας είναι ιδιαίτερα προβληματικό όσον αφορά ιδέες περί «Αυτοχθονίας». Υπάρχει εδώ μια εντυπωσιακή διαφορά μεταξύ του Παλαιού και του Νέου Κόσμου. Στον Νέο Κόσμο, η Αυτόχθον γνώση και η ανάγκη να ληφθεί αυτή σοβαρά υπόψη συνδέεται χαρακτηριστικά με τις αξιώσεις πληθυσμών που έχουν υποστεί εκτοπισμούς και εποικισμούς των εδαφών τους. Η αρχαιολογική ενασχόληση με την Αυτόχθονα γνώση προσλαμβάνει εδώ συχνά έναν ανοικτά ριζοσπαστικό χαρακτήρα. Στον Παλαιό Κόσμο, από την άλλη μεριά, η αρχαιολογική ενασχόληση με αξιώσεις περί Αυτοχθονίας συνδέεται με ένα διαφορετικό πλαίσιο περιπλοκών και προκλήσεων. Έχει χαρακτηριστεί στην ιστορία της από αμφιλεγόμενες και πολιτικά δυσάρεστες συνδηλώσεις, και είναι μια περιοχή που εύλογα αντιμετωπίζεται από τους περισσότερους αρχαιολόγους με πολύ μεγάλη επιφύλαξη.

Δεν μπορεί κανείς ποτέ να είναι απόλυτα αντικειμενικός, προσπάθησα, ωστόσο, στο βιβλίο μου να είμαι δίκαιος απέναντι στις διαφορετικές θεωρητικές οπτικές και απόψεις. Η μόνη θέση που μου είναι δύσκολο να δεχτώ υπό οποιεσδήποτε συνθήκες είναι ο αστόχαστος εμπειρισμός. Η αγγλική λέξη «εμπειρισμός» (empiricism) προέρχεται, φυσικά, από την ελληνική γλώσσα· ο ελληνικός όρος έχει, όπως πληροφορούμαι, τη δική του σύνθετη ετυμολογία. Στα αγγλικά, ο «εμπειρισμός» δηλώνει τόσο μια τυπική φιλοσοφία, όπου η εμπειρία του κόσμου έρχεται σε ριζική αντιδιαστολή με τις αναπαραστάσεις της εμπειρίας αυτής, όσο και ένα πιο υπόρρητο σύνολο προκαταλήψεων, όπου τα δεδομένα θεωρείται ότι μιλούν από μόνα τους, χωρίς να χρειάζεται κανείς τη βοήθεια της θεωρίας. Υπό την πρώτη του έννοια, ο εμπειρισμός παραμένει μια σημαντική και συνεπής φιλοσοφική θέση· είναι μια θέση με την οποία δεν συμφωνώ, πρέπει όμως να αντιμετωπίζεται με σεβασμό. Υπό τη δεύτερη του έννοια, ο εμπειρισμός συνιστά απλώς, κατά τη γνώμη μου, ένα μη συνεπές πλαίσιο πεποιθήσεων – εξακολουθεί όμως να έχει πολύ μεγάλη επίδραση και ευρεία διάδοση. Στο τελευταίο μου κεφάλαιο εξετάζω γιατί η δεύτερη αυτή έννοια του «εμπειρισμού ως προκατάληψης» συνεχίζει παρόλα αυτά να παραμένει δημοφιλής.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης για την έκδοση της μετάφρασης αυτής, την Ελένη Κοτζαμποπούλου για τα σχόλιά της επί ενός προσχεδίου αυτού του Προλόγου και τον Θεόδωρο Γιαννόπουλο για την προσεκτική, υπομονετική και οξυδερκή του μετάφραση. Γενικότερα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους πολλούς φίλους και συναδέλφους μου από την Ελλάδα για τη φιλία και τη συναδελφική σχέση που αναπτύξαμε κατά τη διάρκεια πολλών επαγγελματικών και προσωπικών επισκέψεων. Πολύ θερμές είναι ιδίως οι αναμνήσεις που έχω από τη συμμετοχή μου στο ερευνητικό πρόγραμμα του Κλειδίου στην Ήπειρο, το καλοκαίρι του 1984· ήταν μια εμπειρία που με διαμόρφωσε και με επηρέασε βαθιά, μέσα από την οποία προέκυψαν μερικές στενές και μακροχρόνιες φιλίες και που η ζωντανή και θερμή της ανάμνηση διατηρείται στο μυαλό μου ακόμα και 30 χρόνια μετά. Τις ευχαριστίες μου σε όλους.

ΟΙ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

Το βιβλίο αυτό είναι ένα εισαγωγικό δοκίμιο για την αρχαιολογική θεωρία. Προσπαθεί να εξηγήσει ως έναν βαθμό τι είναι η «θεωρία», ποια η σχέση της με την αρχαιολογική πράξη, πώς αυτή αναπτύχθηκε εντός της αρχαιολογίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες και πώς η αρχαιολογική σκέψη συνδέεται με τη θεωρία στις επιστήμες του ανθρώπου¹ και γενικότερα στον κόσμο της διανόησης.

Για πολλούς, η «θεωρία» είναι μια κακιά λέξη τόσο εντός όσο και εκτός της αρχαιολογίας. Ο Πρίγκιπας Κάρολος απέσπασε σχεδόν καθολική επιδοκιμασία όταν καταδίκασε τους «μοντέρνους θεωρητικούς» στην εκπαίδευση· κανείς ωστόσο, συμπεριλαμβανομένου του ιδίου του Πρίγκιπα, δεν φάνηκε να είναι ιδιαίτερα σαφής ως προς τον ποιον ακριβώς εννοούσε. Όταν πριν λίγα χρόνια επισκέφθηκα μια αρχαιολογική θέση, μια παρατήρησή μου προκάλεσε θυμηδία και την απάντηση ότι «αυτή είναι μια τυπική παρατήρηση ενός θεωρητικού». Δεν θυμάμαι να μου εξήγησε κάποιος γιατί ακριβώς η παρατήρησή μου ήταν τόσο παράλογη και, όταν τον επόμενο χρόνο επισκέφθηκα πάλι τη θέση, η στρατηγική που είχα εισηγηθεί είχε υιοθετηθεί. Ιδίως για τον μέσο άνθρωπο στον αγγλοσαξονικό κόσμο, η θεωρία είναι αντικείμενο βαθιάς καχυποψίας. Υπάρχει κι ένα λαϊκό ρητό που λέει ότι για τους Άγγλους ότι το να σε

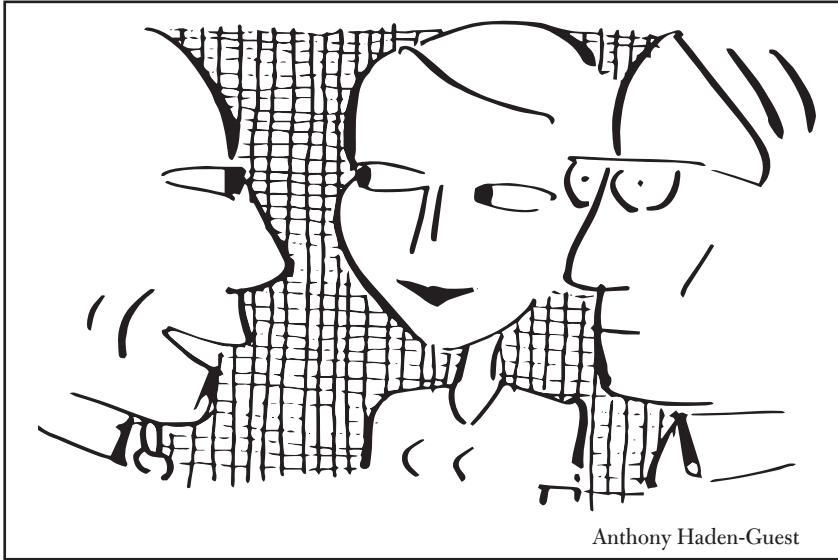
1 Σ.τ.Μ. Human sciences: ο όρος αποδίδεται εδώ ως «επιστήμες του ανθρώπου», καθώς στο πλαίσιο της αγγλικής γλώσσας δεν αναφέρεται μόνο στις επιστήμες που εμείς αποκαλούμε «ανθρωπιστικές» (αγγλ. humanities, π.χ. ιστορία, αρχαιολογία, φιλολογία, φιλοσοφία, κλασικές σπουδές, κ.λπ.), αλλά σε ένα ευρύτερο πλαίσιο επιστημών που μελετούν τον άνθρωπο (συμπεριλαμβανομένης π.χ. της βιολογίας και ψυχολογίας του ανθρώπου, καθώς και των οικονομικών).

αποκαλέσει κανείς διανοούμενο είναι σαν να σε υποπτεύεται ότι θέλεις να του κλέψεις τη γυναίκα (αρχετυπικός σεξισμός). Η θεωρία, η «πολιτική ορθότητα» και η έννοια του «ξένου» βρίσκονται μαζί στο εδώλιο του κατηγορουμένου ως στοιχεία που πρέπει να αντιμετωπίζονται με εχθρότητα στον αγγλόφωνο κόσμο – και πέραν αυτού· στα γερμανικά υπάρχει ακόμη και λέξη για την εχθρότητα απέναντι στη θεωρία: *Theoriefeindlichkeit*. Στο Κεφάλαιο 1 θα εξετάσουμε ορισμένους από τους λόγους που συμβαίνει αυτό.

Την ίδια στιγμή εντούτοις, η θεωρία γίνεται διαρκώς πιο δημοφιλής και θεωρείται όλο και πιο σημαντική τόσο εντός όσο και εκτός της αρχαιολογίας. Ο Valentine Cunningham² σχολίασε στο περιοδικό *The Times Higher Education Supplement* ότι οι θεωρητικοί στον ακαδημαϊκό χώρο είναι μια «ραγδαία ανερχόμενη κάστα, υπεροπτική, σίγουρη για τα ακαδημαϊκά της προσόντα, την εργασιακή της εξασφάλιση και το πνευματικό της γόητρο», εμπνέοντας τον αρθρογράφο Laurie Taylor να γράψει μια αξιομνημόνευτη ιστορία για μια παρέα θεωρητικών που σε ένα σεμινάριο ξυλοφόρτωσαν επιστημονικά έναν λίγο πιο εμπειρικό συνάδελφο, προτού καταλήξουν όλοι μαζί στο τοπικό μπαρ. Η ιστορία του ήταν φανταστική, αλλά εμπεριείχε αρκετή δόση αλήθειας.

Υπάρχουν αρκετοί δείκτες για την «επιτυχία» της αρχαιολογικής θεωρίας ως ενός αυτόνομου ερευνητικού πεδίου· μπορεί κανείς να αναφέρει τη συχνότητα των «θεωρητικών» συμποσίων σε μεγάλα συνέδρια, όπως η Εταιρεία Αμερικανικής Αρχαιολογίας (Society for American Archaeology) ή η Ευρωπαϊκή Αρχαιολογική Ένωση (European Association of Archaeology), ή την συχνή εμφάνιση άρθρων «θεωρίας» σε μεγάλα επιστημονικά περιοδικά. Μια ιδιαίτερα διαφωτιστική ένδειξη είναι η διαρκής άνθηση της βρετανικής Ομάδας Θεωρητικής Αρχαιολογίας (Theoretical Archaeology Group – TAG). Δημιουργήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1970 ως μια μικρή ομάδα συζητήσεων για Βρετανούς θεωρητικούς της αρχαιολογίας, αλλά από τότε εξελίχθηκε στο μεγαλύτερο ετήσιο αρχαιολογικό συνέδριο στη Βρετανία, με σημαντική συμμετοχή από τη βόρεια Αμερική και την Ευρώπη. Παρόμοιες διοργανώσεις υπάρχουν τώρα και στη βόρεια Αμερική, τη Σκανδιναβία (Nordic-TAG) και τη Γερμανία (*Arbeitsgemeinschaft Theorie*).

2 Σ.τ.Μ. Ομότιμος Καθηγητής Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

Anthony Haden-Guest

«Είσαι τρομοκράτης (terrorist); Δόξα τω Θεώ. Μου φάνηκε ότι η Meg είπε ότι ήσουν θεωρητικός (theorist)». Από το Culler (1997: 16).

Είναι αλήθεια ότι πολλές από τις ομιλίες που παρουσιάζονται στο TAG μόλις και μετά βίας μπορούν να χαρακτηριστούν «θεωρητικές», ενώ ακόμη πιο αληθές είναι ότι πολλοί έρχονται απλώς και μόνο για τα διαβόητα πάρτι του TAG. Πρέπει επίσης να παραδεχθεί κανείς ότι ο βαθμός επιρροής του TAG και της «θεωρίας» στον «πραγματικό κόσμο» της αρχαιολογικής πράξης, καθώς και στο πολιτισμικό και νομοθετικό πλαίσιο της αρχαιολογίας, είναι συζητήσιμος. Ο θεωρητικός νιώθει συχνά σαν Κασσάνδρα, που συνεισφέρει διαρκώς ό,τι αυτός ή αυτή θεωρεί ως βαθυστόχαστες προβλέψεις και γνώσεις, και που αγνοείται διαρκώς από τους ιθύνοντες.

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε για να εισαγάγει τον μελετητή σε λίγα από τα τρέχοντα ρεύματα σκέψης στην αρχαιολογική θεωρία. Είναι εσκεμμένα γραμμένο ως εισαγωγή, με τρόπο όσο το δυνατόν πιο σαφή και απαλλαγμένο από επιστημονική αργκό μπορούσε ο συγγραφέας (αν και, όπως θα δούμε, τα κριτήρια για το τι συνιστά σαφήνεια και επιστημονική αργκό είναι αρκετά προβληματικά).

Ο στόχος είναι να αποτελέσει το βιβλίο έναν «οδικό χάρτη» για τον μελετητή. Αυτό σημαίνει ότι προσπαθεί να επισημάνει τα εξέχοντα

σημεία επί του θεωρητικού εδάφους, να σχολιάσει τις σχέσεις ανάμεσα σε διαφορετικά σώματα σκέψης και να καταδείξει τα πνευματικά θεμέλια συγκεκριμένων προσεγγίσεων. Ως τέτοιο, δεν έχει καμία σχέση με εγκυκλοπαίδεια· δεν συνιστά ούτε το ένα δέκατο ενός πλήρους οδηγού για το πεδίο αυτό, αν υποθεθεί πως ένας τέτοιος οδηγός θα μπορούσε ποτέ να γραφεί. Το κείμενο πρέπει να διαβάζεται σε συνάρτηση με τις ενότητες της Επιπρόσθετης Βιβλιογραφίας και του Γλωσσαρίου, ενώ αναγκαίο κακό αποτελούν οι υπερβολικές γενικεύσεις, οι υπεραπλουστεύσεις και οι σχηματοποιήσεις διαφόρων απόψεων.

Πάνω απ' όλα θα ήθελα να θυμίσω σε όλους τους αναγνώστες **την τέταρτη λέξη** στον τίτλο του βιβλίου αυτού. Προσπάθησα να γράψω μια εισαγωγή. Το βιβλίο και τα διάφορα κεφάλαιά του έχουν σκοπό να αποτελέσουν για τον μελετητή το σημείο αφετηρίας για ένα φάσμα θεμάτων, στα οποία μπορεί κανείς να εμβαθύνει περαιτέρω μέσω των ενοτήτων της Επιπρόσθετης Βιβλιογραφίας. Μεγάλο μέρος των σχολίων και της κριτικής για την πρώτη έκδοση του βιβλίου εστίασε στην υπέρμετρη ή ανεπαρκή έμφαση που θεωρήθηκε ότι δόθηκε σε συγκεκριμένες θεωρητικές προσεγγίσεις ή σε σημεία που δεν καλύφθηκαν επαρκώς. Πολλές από τις αιτιάσεις εκείνες ήταν βάσιμες, και στη δεύτερη τούτη έκδοση προσπάθησα να τις λάβω υπόψη· πολλοί, ωστόσο, αξιολόγησαν το κείμενο σαν μια διακήρυξη θέσεων με την οποία συνέβη να συμφωνούν ή να διαφωνούν, και όχι υπό το πρίσμα του εκπαιδευτικού του στόχου, δηλαδή του να λειτουργήσει ως εισαγωγικός οδικός χάρτης για διάφορα θέματα. Επιπρόσθετα, οι αναγνώστες χρειάζεται να έχουν πάντα στο μυαλό τους ότι το παρόν βιβλίο πρέπει να είναι η αρχή και όχι το τέλος της μελέτης και της σκέψης τους, ένα σημείο, στο οποίο θα επανέλθω και στον Επίλογο. Ένας οδικός χάρτης δεν είναι εγκυκλοπαίδεια.

Για να μείνουμε στην παρομοίωση με τον οδικό χάρτη, η οδός που ακολουθείται εδώ είναι μόνο μία από τις πολλές που μπορεί κανείς να ακολουθήσει εντός του εδάφους της αρχαιολογικής θεωρίας. Θα μπορούσα να είχα αφιερώσει ξεχωριστά κεφάλαια σε διάφορες θεματικές περιοχές: στο τοπίο, στο νοικοκυριό, στο εμπόριο και στις ανταλλαγές, στους πολιτισμούς και στην τεχνοτροπία, στην ενεργό δράση και ούτω καθεξής. Σε κάθε περίπτωση θα μπορούσε να παρουσιαστεί μια ποικιλία προσεγγίσεων επί του εκάστοτε θέματος, προκειμένου να καταδειχθεί πώς οι διαφορετικές θεωρίες έρχονται σε αντίφαση ή αλληλοσυμπληρώνονται και παράγουν διαφορετικές μορφές ερμηνείας του αρχαιολογικού υλικού.

Εναλλακτικά, θα μπορούσε να ακολουθήσει κανείς μια διαδρομή μέσα από τους διάφορους «-ισμούς»: θετικισμός, λειτουργισμός, μαρξισμός, στρουκτουραλισμός, μεταστρουκτουραλισμός, φεμινισμός. Όλες αυτές οι διαδρομές θα είχαν τη λογική τους, και τις έχουν μάλιστα ακολουθήσει άλλοι συγγραφείς.

Πάνω απ' όλα εντούτοις, το βιβλίο αυτό προσπαθεί να υπογραμμίσει τη σχέση ανάμεσα στην αρχαιολογική σκέψη και τα ευρύτερα θεωρητικά ρεύματα στο σύνολο της πνευματικής και πολιτιστικής ζωής. Προσπαθεί να καταδείξει τον τρόπο με τον οποίο συγκεκριμένες θεωρητικές θέσεις που εκφράζονται από διάφορους αρχαιολόγους «βγάζουν νόημα» μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, πολιτισμικό, κοινωνικό και πολιτικό, καθώς επίσης και ακαδημαϊκό. Το βιβλίο προσπαθεί επίσης να υπογραμμίσει πιο ξεκάθαρα απ' ό,τι στο παρελθόν τη σχέση ανάμεσα στην αρχαιολογική θεωρία και την αρχαιολογική πράξη. Τον συγκεκριμένο σκοπό εξυπηρετεί καλύτερα και η διάρθρωση που υιοθετείται εδώ, δηλαδή μια ιστορική προσέγγιση που εστιάζει αρχικά στη Νέα Αρχαιολογία και στις αντιδράσεις που αυτή προκάλεσε, προτού προχωρήσει στις πιο τρέχουσες συζητήσεις.

Έγραψα πιο πάνω ότι το βιβλίο είναι ένας οδηγός για τον «μελετητή»: εννοώ τον μελετητή υπό την ευρύτερη έννοια. Πολλοί επαγγελματίες αρχαιολόγοι που εργάζονται εκτός του ακαδημαϊκού χώρου μου έχουν πει ότι ενδιαφέρονται για τις τρέχουσες θεωρητικές συζητήσεις και θεωρούν ότι αυτές πιθανώς αφορούν τη δουλειά τους. Εντούτοις, πολλοί αισθάνονται ότι αποξενώνονται από το, κατά την άποψή τους, αναίτια δυσνόητο και εξεζητημένο ύφος που αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της θεωρητικής σκηνης. Δεν συμφωνώ με την ανάλυση αυτή, αλλά πρέπει να παραδεχτώ ότι είναι ευρέως διαδεδομένη. Ανεξαρτήτως του αν είναι σωστή ή λανθασμένη, ελπίζω ότι όσοι την εκφράζουν θα διαπιστώσουν πως ό,τι ακολουθεί προσφέρει μια κάποια βοήθεια.

Στην προσπάθεια να καλύψω τις πολλές διαφορετικές θεωρητικές τάσεις βρέθηκα σε δίλημμα ως προς το αν πρέπει να κάνω μια «ουδέτερη», «αντικειμενική» παρουσίαση των διαφόρων ρευμάτων σκέψης ή να ασκήσω μια συστηματική πολεμική, αναπτύσσοντας τις δικές μου απόψεις. Δυστυχώς ίσως, το τελικό αποτέλεσμα κυμαίνεται κάπου μεταξύ των δύο αυτών άκρων. Από τη μια μεριά, η συγγραφή ενός απολύτως αντικειμενικού οδηγού είναι από διανοητικής πλευράς απλώς αδύνατη: οι πιο προκατειλημμένες και μεροληπτικές απόψεις για κάθε ακαδημαϊκό ζήτημα

προέρχονται συστηματικά από εκείνους που διακηρύσσουν ανοικτά ότι η δική τους οπτική είναι ουδέτερη, αποστασιοποιημένη και αντικειμενική. Επιπλέον, θα ήταν υποκριτικό να ισχυριστεί κανείς ότι το βιβλίο έχει συγγραφεί υπό ένα ανιδιοτελές πρίσμα – ότι είναι ένας ουδέτερος και απλός οδηγός. Προφανώς το ενδιαφέρον για τη θεωρία συμβαδίζει με την ένθερμη πίστη στη σημασία της και με την πρόσδεση σε συγκεκριμένες, λιγότερο ή περισσότερο αμφιλεγόμενες απόψεις που διατυπώνονται στο πεδίο αυτό.

Από την άλλη πλευρά, αν θέλουμε να καταλάβουμε γιατί η θεωρία βρίσκεται σήμερα στη θέση που βρίσκεται, κάθε καταγραφή μιας μεγάλης ποικιλομορφίας πνευματικών τάσεων πρέπει να προσπαθεί να αντιμετωπίζει όλες τις πλευρές με πνεύμα λελογισμένης κατανόησης. Μια παρουσίαση δεν μπορεί ποτέ να είναι ουδέτερη, μπορεί όμως να προσπαθήσει να είναι *δίκαιη*. Όπως παρατήρησε ο R. G. Collingwood σε σχέση με την ιστορία της φιλοσοφίας, οι περισσότερες θεωρητικές θέσεις προκύπτουν μέσα από τη σημασία που αποδίδουμε σε συγκεκριμένα πλαίσια ή ζητήματα· κάτι που σημαίνει ότι οι φιλοσοφικές πεποιθήσεις συνιστούν εν μέρει αντιδράσεις σε συγκεκριμένα σύνολα προβλημάτων και πρέπει να γίνονται αντιληπτές ως τέτοιες και όχι ως πνευματικά θέσφατα. Οι πνευματικοί μας αντίπαλοι δεν είναι ποτέ όλοι ανεξαιρέτως ολιγοφρενείς ή τσαρλατάνοι, και οι δικοί μας ομοϊδεάτες σπανίως είναι κι αυτοί όλοι τους συναρπαστικοί επιστήμονες πρώτης διαλογής. Προτού όμως μας κυριεύσει ένα τέτοιο πνεύμα συναίνεσης, πρέπει να θυμόμαστε ότι αυτό δεν σημαίνει πως συγκεκριμένες θεωρητικές θέσεις είναι υπεράνω κριτικής. Ένας πνευματικός σχετικισμός, στο πλαίσιο του οποίου «όλες οι απόψεις είναι εξίσου έγκυρες» ή «κάθε θεωρία μπορεί να ισχύει», δεν μπορεί να συνιστά μια επιστημονικά αυστηρή και υποστηρίξιμη προσέγγιση. Μπορούμε ιστορικά να δούμε ότι ορισμένες θεωρητικές θέσεις εγκαταλείφθηκαν ως αδιέξοδες, όπως για παράδειγμα ο ακραίος λογικός θετικισμός της δεκαετίας του 1970.

Βρέθηκα επίσης σε δίλημμα ανάμεσα στο να παρουσιάσω την εξέλιξη της θεωρίας με ιστορικούς όρους ή στο να αποτυπώσω ένα στιγμιότυπο της στον παρόντα χρόνο. Αφενός, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η εκ νέου παρουσίαση από εμένα των καταβολών της Νέας Αρχαιολογίας της δεκαετίας του 1960, και ιδιαίτερα των διαδικαστικών/μεταδιαδικαστικών «πολέμων» των δεκαετιών του 1980 και 1990, είναι πλέον παρωχημένη. Αφετέρου, αισθάνομαι ότι για να κατανοήσει ο μελετητής το πού

βρίσκεται η θεωρία σήμερα είναι αναγκαίο να εξετάσει την εξέλιξή της κατά τις τελευταίες δεκαετίες, και ιδιαιτέρως τις βαθύτερες πνευματικές ρίζες πολλών απόψεων και θέσεων στο λίγο πιο μακρινό παρελθόν – αυτές που εντοπίζονται, για παράδειγμα, στη σκέψη προσωπικοτήτων όπως ο Κάρολος Δαρβίνος και ο Καρλ Μαρξ. Μεγάλο μέρος της θεωρίας του παραδοσιακού πολιτισμικού εξελικτισμού και της πρώιμης μεταδιαδικαστικής κριτικής μπορεί να φανεί ξεπερασμένο σε κάποιους· δεν θεωρώ, ωστόσο, ότι ο σημερινός μελετητής μπορεί να κατανοήσει την τρέχουσα θεωρητική σκέψη, αν δεν ανατρέξει στην παλαιότερη βιβλιογραφία. Η αρχαιολογία θα ήταν ένα περιέργο επιστημονικό πεδίο αν πιστεύαμε ότι μπορούμε να κατανοήσουμε τον τρόπο σκέψης της στο παρόν χωρίς να ανατρέξουμε στον τρόπο σκέψης της στο παρελθόν.

Για τη δεύτερη αυτή έκδοση του βιβλίου έκανα μια σειρά αλλαγών. Μια πιο εκτενής παρουσίαση των συγκεκριμένων αλλαγών και των σκέψεων που τις συνοδεύουν υπάρχει στην ενότητα της Επιπρόσθετης Βιβλιογραφίας, δύο όμως εξ αυτών ξεχωρίζουν. Πρώτον, υπήρξε μια έκρηξη στην αρχαιολογική συζήτηση για τη δαρβινική εξέλιξη και, συνεπώς, διαίρεσα το κεφάλαιο για την «Εξέλιξη» σε δύο. Δεύτερον, η πρώτη έκδοση επικεντρώθηκε στη θεωρία στον αγγλοσαξονικό κόσμο, αντανακλώντας εν μέρει το δικό μου υπόβαθρο και τους δικούς μου περιορισμούς. Η επικέντρωση αυτή επικρίθηκε δικαίως από πολλούς μη Αγγλοσάξονες επιστήμονες. Στη δεύτερη τούτη έκδοση προσπάθησα να γράψω ένα πιο περιεκτικό κείμενο, δίνοντας μεγαλύτερη προσοχή στις οπτικές της Αυτόχθονος και μετα-αποικιακής διανόησης, καθώς επίσης και σε θεωρητικές συμβολές από ολόκληρο τον κόσμο. Διατήρησα εντούτοις την αρχική διάρθρωση του βιβλίου και ανέλαβα το ρίσκο του να «προσαρμόσω» σε αυτή την οργανωτική δομή το νέο υλικό· οι εναλλακτικές, όμως, όπως για παράδειγμα το να υπάρξει ένα ξεχωριστό κεφάλαιο για την μη αγγλοσαξονική θεωρία ή μια παρουσίαση ανά χώρα, θεώρησα ότι συνιστούσαν πολύ χειρότερες επιλογές, οι οποίες παραβιάζουν πολύ περισσότερο την ιδιαίτερα λεπτή υφή του θεωρητικού διαλόγου.

Η υιοθέτηση ενός ανεπίσημου ύφους και η απουσία λεπτομερών βιβλιογραφικών αναφορών στο κείμενο είναι σκόπιμες. Είναι για να προάγουν, όπως ελπίζω, τη σαφήνεια των επιχειρημάτων του και την ευκολία με την οποία μπορεί αυτό να διαβαστεί. Πολλοί «ακαδημαϊκοί» συγγραφείς διδάχθηκαν συχνά να αποκηρύσσουν τη χρήση της λέξης «εγώ», να προσπαθούν να αποδώσουν τα γραφόμενά τους με ουδέτερο

και αποστασιοποιημένο τρόπο, να αποφεύγουν το ανεπίσημο ύφος της καθομιλουμένης, και όλα αυτά στο όνομα της επιστημονικής ή ακαδημαϊκής ουδετερότητας. Η αντίληψη αυτή μπορεί να έχει βάση ή μπορεί και όχι. Ο στόχος εδώ, ωστόσο, είναι περισσότερο εκπαιδευτικός παρά ακαδημαϊκός με τη στενή έννοια.

Μία από τις βασικές μου θέσεις, την οποία αναπτύσσω ιδίως στο πρώτο κεφάλαιο, είναι ότι όλοι οι επαγγελματίες αρχαιολόγοι κάνουν χρήση της θεωρίας, είτε τους αρέσει ή όχι. Για να καταστήσω σαφές το σημείο αυτό και για να δώσω παραδείγματα, συχνά παραθέτω και σχολιάζω χωρία από δεδηλωμένους «αθεωρητικούς» συγγραφείς, προκειμένου να αναδείξω τις θεωρητικές αντιλήψεις και υποθέσεις που εμμέσως εμπειριέχονται στα συγκεκριμένα χωρία. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα αποσπάσματα προήλθαν από το πρώτο κατάλληλο σχετικό βιβλίο που έπεσε στα χέρια μου. Θα ήθελα να τονίσω ότι η κριτική που ασκώ στο πλαίσιο των παραδειγμάτων αυτών δεν συνιστά προσωπική επίθεση στους εν λόγω συγγραφείς. Εδώ, η ανάγκη να παραθέσει κανείς πρακτικά παραδείγματα για να καταστήσει σαφές ένα θεωρητικό επιχείρημα συγκρούεται με την επιθυμία να μην δοθεί η εντύπωση μιας άδικης, προσωποποιημένης κριτικής.

Το βιβλίο είναι εν μέρει βασισμένο σε σημειώσεις παραδόσεων από διάφορα προπτυχιακά μαθήματα που δίδαξα στο Σέφιλντ, το Λάμπτερ, το Ντάραμ και το Σαουθάμπτον. Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους φοιτητές και στα τέσσερα αυτά πανεπιστήμια για τις εποικοδομητικές και χρήσιμες παρατηρήσεις τους. Ορισμένοι φοιτητές μπορεί να αναγνωρίσουν τους εαυτούς τους στους διαλόγους σε κάποια από τα κεφάλαια, και τους ζητώ συγγνώμη για αυτό. Η ιδέα για την πρώτη έκδοση του βιβλίου προέκυψε εν μέρει την περίοδο που ήμουν υπότροφος ερευνητής στο Πανεπιστήμιο Μπέρκλεϋ της Καλιφόρνιας, δηλαδή την άνοιξη του 1995. Θα ήθελα να ευχαριστήσω την Meg Conkey, την Christine Hastorf, την Marcia Ann Dobres, την Margot Winer και πολλούς άλλους, που είναι υπερβολικά πολλοί για να αναφερθούν όλοι, για τη φιλοξενία τους εκείνη την περίοδο και για το ότι έκαναν τη διαμονή μου τόσο ευχάριστη και εποικοδομητική. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω το Πανεπιστήμιο του Ντάραμ για την ερευνητική άδεια που μου έδωσε εκείνο το εξάμηνο. Αρκετοί κριτικοί αναγνώστες, κάποιοι εξ αυτών ανώνυμοι, έκαναν μια σειρά πολύτιμων παρατηρήσεων, χωρίς τις οποίες το βιβλίο θα ήταν πολύ πιο δογματικό, πιο περιορισμένο στον ορίζοντά του και πολύ λιγότερο

εύληπτο. Στην ομάδα αυτή των αναγνωστών ανήκουν ιδίως οι Randy McGuire, Jim Hill, Chris Tilley και Elizabeth Brumfiel. Ο Robert Preucel και ο Ian Hodder έκαναν μια ενδελεχή ανάγνωση του τελικού δοκιμίου. Ο Tim Earle, ο Clive Gamble και η Cynthia Robin είχαν την καλοσύνη να διορθώσουν ορισμένες εσφαλμένες αντιλήψεις μου όσον αφορά τη δεύτερη έκδοση. Ο Dominic McNamara μου επέστησε την προσοχή στο απόσπασμα του Foucault που παρατίθεται στο Κεφάλαιο 6. Στο Τμήμα Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου του Ντάραμ οι Helena Hamerow, Colin Haselgrove, Anthony Harding, Simon James, Sam Lucy και Martin Millett διάβασαν την πρώτη μορφή του δοκιμίου και έκαναν πολύτιμες παρατηρήσεις. Οι Brian Boyd, Zoe Crossland, Jim Brown και John McNabb με βοήθησαν στην επεξεργασία των εικόνων. Ο William R. Iseminger είχε την καλοσύνη να μου παράσχει την Εικόνα 9.5 και ο Francis Wenban-Smith την Εικόνα 10.4. Η συνεργασία με τη διδακτική ομάδα του Θεματικού Κέντρου Ιστορίας, Κλασικών Σπουδών και Αρχαιολογίας, και ιδίως με τους Annie Grant, Tom Dowson και Anthony Sinclair, επηρέασε τη σκέψη μου για την παιδαγωγική στρατηγική και επίδραση της δεύτερης έκδοσης. Οι συζητήσεις με τον αείμνηστο πατέρα μου C. David Johnson για τη φιλοσοφία της επιστήμης μου ξεκαθάρισαν πολλά σημεία.

Το 2004 μετακινήθηκα στο Σαουθάμπτον· θα ήθελα να ευχαριστήσω την εξαιρετική ομάδα των εκεί συναδέλφων και φοιτητών για τις συμβουλές και την υποστήριξή τους τα τελευταία πέντε χρόνια. Οι αναθεωρημένες εκδοχές της δεύτερης έκδοσης διαμορφώθηκαν το φθινόπωρο του 2008, ενόσω ήμουν επισκέπτης ερευνητής στο Πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια. Ευχαριστώ τον Bob Preucel και τον Richard Hodges που κατέστησαν εφικτή την ερευνητική μου εκείνη διαμονή, καθώς και τους φοιτητές του θεωρητικού σεμιναρίου του Bob για τη συνεισφορά και την φιλοξενία τους. Ευχαριστώ επίσης τους Clare Smith, Heather Burke και Matt Spriggs για την οργάνωση ενός συναρπαστικού ταξιδιού στην Αυστραλία το 2003/4 και τον καθηγητή Joseph Maran, τον Ulrich Thaler, το διδακτικό προσωπικό και τους φοιτητές του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης για τέσσερις υπέροχους μήνες συζητήσεων σχετικά με τη θεωρία και πράξη την άνοιξη του 2005.

Γενικότερα, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους τα τελευταία δέκα χρόνια αφιέρωσαν χρόνο για να μου εκφράσουν είτε προφορικά είτε γραπτά την εκτίμησή τους για το βιβλίο μου. Από φοιτητές, δασκάλους και επαγγελματίες αρχαιολόγους δέχθηκα μερικές ιδιαίτερα ευγενείς

φιλοφρονήσεις, για τις οποίες αισθάνομαι κολακευμένος και ευγνώμων – από τον φεμινιστή στο Μπέρκλεϋ που μου είπε ότι γράφω σαν γυναίκα μέχρι τη φοιτήτρια του Φλίντερς, η οποία μου έστειλε μια φωτογραφία της κούκλας που είχε φτιάξει με τον Matthew Johnson ως ήρωα δράσης της θεωρίας.

Οι συζητήσεις με τους Chris Taylor, Paul Everson, Casper Johnson και David Stocker εμπλούτισαν την ενότητα για το κάστρο του Μπόντιαμ στο Κεφάλαιο 11, με την ευθύνη για τα λάθη και τις παρανοήσεις στην ενότητα αυτή να παραμένει αποκλειστικά δική μου. Οι John Davey, Tessa Harvey, Jane Huber, Rosalie Robertson και Julia Kirk από τον εκδοτικό οίκο Blackwell υπήρξαν πάντα υπομονετικοί, εμπυχωτικοί και διαθέσιμοι για κάθε πρακτική βοήθεια, όταν ήταν απαραίτητο. Η σύζυγός μου Becky έκανε παρατηρήσεις στις διαδοχικές εκδοχές του κειμένου, έκανε τη διόρθωση του τελικού δοκιμίου και, το πιο σημαντικό, μου προσέφερε συναισθηματική και πνευματική στήριξη, χωρίς την οποία αυτό το βιβλίο δεν θα είχε γραφεί ποτέ. Ως ανταπόδοση, ελπίζω το βιβλίο να της εξηγεί γιατί οι αρχαιολόγοι είμαστε μια τόσο ιδιαίτερη κατηγορία ανθρώπων, αν και ξέρω ότι έχει και τις δικές της θεωρίες επί του θέματος. Τις ευχαριστίες μου σε όλους.

Η ΚΟΙΝΗ ΛΟΓΙΚΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΡΚΕΤΗ

Η αρχαιολογία μπορεί να είναι πολύ ανιαρή, βασανιστική και σωματικά επίπονη. Κάθε χρόνο ανασκάπτουμε χιλιάδες θέσεις, κάποιες με σχολαστική υπομονή στα όρια της αποβλάκωσης, και κάποιες άλλες με μεγάλη και αναξιοπρεπή βιασύνη. Κάθε χρόνο παγώνουμε μέχρι το κόκαλο ή μας τσιμπούν κουνούπια μέχρι θανάτου ενώ επισκεπτόμαστε κάποιον ανάξιο λόγου, χορταριασμένο τύμβο στη μέση του πουθενά. Χιλιόμετρα μακριά από κάποιο αξιοπρεπές εστιατόριο ή ακόμη κι από ένα ζεστό μπάνιο, προσπαθούμε να δείξουμε ενδιαφέρον ενόσω βρέχει καταρρακτωδώς, και κάποιος σπουδαίος καθηγητής, που η σημαντικότερη εργασία του ήταν πριν από 20 χρόνια, φλυαρεί ακατάπαυστα για αυτό που βρέθηκε στο σκάμμα 4B. Κάθε χρόνο παράγουμε μηχανικά χιλιάδες μονότονες και αφόρητα ανιαρές ανασκαφικές αναφορές, αγωνιούμε για το αν είναι ακριβή τα σχέδια και τα διαγράμματά μας και καταγράφουμε βρόμικα ευρήματα¹ σε καταλόγους προς δημοσίευση που ελάχιστοι θα συμβουλευτούν ή θα χρησιμοποιήσουν ξανά. Γιατί;

Θα μπορούσαμε να δώσουμε τα χρήματα στα νοσοκομεία. Εναλλακτικά, θα μπορούσαμε να βάλουμε αθόρυβα τα χρήματα στην τσέπη μας και να γράψουμε μια πολύ πιο ψυχαγωγική, φανταστική εκδοχή για το τι συνέβαινε στο παρελθόν, ενόσω καθόμαστε σε μια ηλιόλουστη βεράντα κάπου στην νότια Καλιφόρνια. Αν νιώθαμε ότι το επιτάσσει η ιδεολογία

1 Σ.τ.Μ. Artefacts: Η μετάφραση «ευρήματα» προκρίνεται εδώ έναντι του πιο κυριολεκτικού νεολογισμού «τέχνηρα» ως πιο δόκιμη στο πλαίσιο της ελληνικής γλώσσας και σχεδόν ταυτόσημη νοηματικά. Και αυτό διότι τόσο τα τέχνηρα (ανθρώπινα κατασκευάσματα) όσο και τα μη τέχνηρα που αποτελούν αντικείμενο ενδιαφέροντος της αρχαιολογίας συνιστούν αμφότερα ευρήματα ανθρωπογενών συναφειών.

μας, θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε μια Διεθνή Ταξιαρχία για έναν απελευθερωτικό αγώνα κάπου στον κόσμο. Καθεμιά από τις εναλλακτικές αυτές μπορεί να είναι ελκυστική με τον δικό της τρόπο, εμείς ωστόσο δεν κάνουμε τίποτα από όλα αυτά. Συνεχίζουμε να κάνουμε ό,τι κάναμε και ως τώρα.

Ένας λόγος που δεν κάνουμε τίποτα από τα παραπάνω είναι επειδή η αρχαιολογία είναι πολύ σημαντική. Το παρελθόν έχει περάσει και χαθεί, έχει όμως πολύ μεγάλη δύναμη. Έχει τόσο μεγάλη δύναμη, ώστε ένα ολόκληρο έθνος (η Ζιμπάμπουε) να παίρνει την ονομασία του από μια αρχαιολογική θέση. Έχει τόσο μεγάλη δύναμη, ώστε αρχαιολογικές θέσεις να φυλάσσονται από την αστυνομία και να γίνονται στόχος κατάληψων από ταξιδιώτες της Νέας Εποχής. Έχει τόσο μεγάλη δύναμη, ώστε ακόμη και μεμονωμένες ομάδες ευρημάτων, όπως η ζωφόρος του Παρθενώνα, να γίνονται αντικείμενο σοβαρών διεθνών διενέξεων.

Το ερώτημα «γιατί ασχολούμαστε με την αρχαιολογία;» είναι, επομένως, άρρηκτα συνδεδεμένο με το ερώτημα «γιατί η αρχαιολογία –η μελέτη του παρελθόντος μέσα από τα υλικά του κατάλοιπα– είναι τόσο σημαντική για εμάς;». Και αυτό με τη σειρά του μας οδηγεί στο ερώτημα που αφορά το «εμάς», την ταυτότητά μας – το ποιοι είμαστε. Και αυτά τα ερωτήματα είναι όλα τους θεωρητικά.

Ορισμοί της θεωρίας

Η θεωρία είναι μια λέξη που ορίζεται πολύ δύσκολα. Πράγματι, θα επιστρέψω στο ζήτημα αυτό στο τελευταίο κεφάλαιο, καθώς διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις ορίζουν τη «θεωρία» με διαφορετικούς τρόπους. Ως εκ τούτου, οι διάφοροι ορισμοί δεν μπορούν να εξεταστούν πλήρως χωρίς να έχουν πρώτα αναλυθεί οι διαφορετικές αυτές προσεγγίσεις.

Προς το παρόν, προτείνω να ορίσουμε τη θεωρία ως ακολούθως: θεωρία είναι ο τρόπος με τον οποίο ιεραρχούμε τα δεδομένα. Θα εξετάσω στη συνέχεια το κατά πόσον τα «δεδομένα» υφίστανται ανεξάρτητα από τη θεωρία, καθώς και πώς μπορούμε να ορίσουμε τα «δεδομένα» αυτά. Μπορούμε επίσης να σημειώσουμε ότι οι περισσότεροι αρχαιολόγοι θα ενέτασσαν στο θεωρητικό πεδίο και ζητήματα όπως το γιατί ασχολούμαστε με την αρχαιολογία και το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο της αρχαιολογίας. Θα αναφέρονταν επίσης και σε ζητήματα ερμηνείας. Οι περισσότεροι αρχαιολόγοι θα συμφωνούσαν ότι ο τρόπος με τον οποίο

ερμηνεύουμε το παρελθόν έχει μια ευρύτερη «θεωρητική» διάσταση. Ως παραδείγματα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τις γενικές θεωρίες, όπως η πολιτισμική και η βιολογική εξέλιξη, ζητήματα όπως το πώς αντιμετωπίζουμε την προοπτική εμπειρικού ελέγχου των υποθέσεών μας ή τις διαφορετικές απόψεις για το πώς πρέπει να προσεγγίζουμε τις αλλαγές στην τεχνοτροπία ή τη διακόσμηση των ευρημάτων.

Υπάρχει μια διαφωνία για το αν πολλές συλλήψεις μπορούν να χαρακτηριστούν «θεωρητικές» ή συνιστούν απλώς ουδέτερες τεχνικές ή μεθόδους εκτός της θεωρητικής σφαίρας. Φερ' ειπείν, οι τεχνικές στρωματογραφίας, ανασκαφής και τεκμηρίωσης, καθώς και η χρήση στατιστικών μεθόδων αποτελούν ξεκάθαρα παραδείγματα συγκεκριμένων τρόπων ιεράρχησης των δεδομένων. Εντούτοις, οι πτυχές αυτές μπορούν να εκληφθούν ως «θεωρητικές» από κάποιους, και ως «απλώς πρακτικές» ή «απλώς τεχνικές» από άλλους. Οι αρχαιολόγοι συχνά συγχέουν τις έννοιες της θεωρίας και της μεθόδου. Στο πλαίσιο της λίγο πιο στενής αυτής αντίληψης περί θεωρίας, αν η θεωρία απαντά στα ερωτήματα που αφορούν το «γιατί», τότε η μέθοδος ή η μεθοδολογία απαντούν στα ερωτήματα που αφορούν το «πώς». Η θεωρία απαντά, επομένως, στο *γιατί* επιλέξαμε να ανασκάψουμε αυτή τη θέση, και η μέθοδος στο πώς θα την ανασκάψουμε. Ωστόσο, η θεωρία και η μέθοδος είναι σαφώς στενά συνδεδεμένες, και πολλοί αρχαιολόγοι, συμπεριλαμβανομένου και εμού, θεωρούν τον ξεκάθαρο διαχωρισμό μεταξύ τους υπερβολικά απλουστευτικό.

Για να δώσουμε ένα παράδειγμα της σχέσης ανάμεσα σε θεωρία και πράξη, ας αναλογιστούμε τις διαφορετικές μεθόδους διερεύνησης της κοινωνικής ανισότητας στο αρχαιολογικό υλικό. Η μέθοδος που οι αρχαιολόγοι θα χρησιμοποιούσαν σε αυτή την περίπτωση θα ήταν να συγκρίνουν τους τάφους που είναι «πλούσια» κτερισμένοι με πλήθος ταφικών προσφορών με τους φτωχότερους, ακτέριστους τάφους. Είναι σαφές ότι στη διαδικασία αυτή προϋποτίθενται συγκεκριμένες ιδέες ή θεωρίες όσον αφορά τη φύση της κοινωνικής ανισότητας (ότι η κοινωνική θέση αντανakλάται στη διαχείριση του νεκρού σώματος, ότι τα υλικά αγαθά είναι κατανεμημένα με άνισο τρόπο εντός της κοινωνίας και ότι αυτό έχει άμεση σχέση με την κοινωνική ανισότητα, κ.ο.κ.). Οι ιδέες αυτές είναι όλες τους θεωρητικής φύσεως.

Πιθανώς η θεωρία και η μέθοδος να είναι ένα και το αυτό και να μην μπορούν να διαχωριστούν· πιθανώς να πρέπει να διαχωριστούν, αν η αρχαιολογία έχει στόχο να είναι μια αυστηρή επιστήμη, ικανή να ελέγχει

τις θεωρίες της αντιπαραβάλλοντάς τες με τα δεδομένα της. Στο ζήτημα αυτό θα επιστρέψουμε στο Κεφάλαιο 4.

Συγγνώμη που διακόπτω, αλλά αυτό που δείχνει ξεκάθαρα όλη αυτή η συζήτηση για τη θεωρία και τη μέθοδο είναι ακριβώς πόσο άκαρπη και βαρετή είναι στην πραγματικότητα η θεωρία. Έχεις ήδη χαθεί σε ορισμούς και έννοιες, δεν έχεις αναφέρει ούτε ένα στοιχείο για το παρελθόν, και αρχίζω να εύχομαι να μην είχα καν μπει στον κόπο να αρχίσω να τα διαβάζω όλα αυτά και, αντίθετα, να είχα αφιερώσει καλύτερα την προσοχή μου σε εκείνο το νέο βιβλίο για τον πολιτισμό Hornewell. Η θεωρία είναι άσχετη με την αρχαιολογική πράξη· μπορούμε να χρησιμοποιούμε απλά την κοινή λογική μας.

Αχ, Roger, είσαι ένας αιώνιος εμπειριστής (ο Roger Beefy είναι προπτυχιακός φοιτητής στο Πανεπιστήμιο Νόρθερν της Αγγλίας, αν και γυναίκες και άντρες σαν τον Ρότζερ υπάρχουν σε κάθε αρχαιολογικό ίδρυμα. Ο Roger ερωτεύτηκε από παιδί την αρχαιολογία, σκαρφαλώνοντας πάνω κάτω στα ερείπια τοπικών κάστρων, εκκλησιών, ταφικών τύμβων και άλλων θέσεων. Ο Roger πέρασε έναν χρόνο μετά το σχολείο, προτού έρθει στο Πανεπιστήμιο Νόρθερν, συμμετέχοντας σε ανασκαφές και δουλεύοντας σε μουσεία. Του αρέσει πολύ να πιάνει στα χέρια του το αρχαιολογικό υλικό και γίνεται ο πιο ευτυχημένος άνθρωπος όταν σχεδιάζει μια τομή ή συζητά για τεχνικές κατάταξης ευρημάτων σε εξελικτικές σειρές πίνοντας μπύρα. Τώρα, στο δεύτερο έτος του στο Πανεπιστήμιο Νόρθερν, ο Roger βρέθηκε ξαφνικά εν μέσω ενός υποχρεωτικού (θεωρητικού σεμιναρίου). Γεμάτο ανοησίες για τη θεωρία ενδιάμεσου φάσματος, την ερμηνευτική και τη μετα-αποικιακή θεωρία, το σεμινάριο αυτό μοιάζει να μην έχει καμία σχέση με το αντικείμενο που αγαπά).

Θέλεις, λοιπόν, να μάθεις γιατί η θεωρία έχει σχέση με την αρχαιολογική πράξη. Ίσως μπορείς να με υποστείς λίγο ακόμα, καθώς θα παραθέτω τέσσερις πιθανούς λόγους.

1. Πρέπει να δικαιολογούμε αυτό που κάνουμε

Ως αρχαιολόγοι πρέπει να δίνουμε στο κοινό μας (στους άλλους αρχαιολόγους, στους ανθρώπους από άλλες επιστήμες, στο «ευρύτερο κοινό» ή «στην κοινότητα», όπως κι αν αυτή ορίζεται) μια ξεκάθαρη εικόνα του γιατί η έρευνά μας είναι σημαντική, γιατί αξίζει να χρηματοδοτείται, για ποιον λόγο αξίζει κανείς να μας ακούει όταν μιλάμε. Υπάρχουν εκατο-